

NYÍREGYHÁZI
EGYETEM

Nyíregyházi Egyetem
Ukrán Nyelv és Kultúra Intézeti Tanszék

Ніредьгазький університет
Кафедра української мови та культури

**УКРАЇНІСТИКА
В УГОРЩИНІ
ТА ПОЗА ЇЇ МЕЖАМИ II.**

*Міжнародна
наукова конференція*

**UKRAINISZTIKA
MAGYARORSZÁGON
ÉS A HATÁRON TÚLON II.**

*Nemzetközi
tudományos konferencia*

26–27 Листопада 2021 року /
2021. NOVEMBER 26–27.

Ніредьгаза, Угорщина
Nyíregyháza, Magyarország

Ніредьгазький університет
Кафедра української мови та культури
Самоврядування українців Чепела

Nyíregyházi Egyetem
Ukrán Nyelv és Kultúra Intézeti Tanszék
Csepeli Ukrán Önkormányzat

**УКРАЇНІСТИКА В УГОРЩИНІ
ТА ПОЗА ЇЇ МЕЖАМИ II.**

Міжнародна наукова конференція

**UKRAINISZTIKA MAGYARORSZÁGON
ÉS A HATÁRON TÚLON II.**

Nemzetközi tudományos konferencia

ПРОГРАМА / PROGRAM

**26-27 ЛИСТОПАДА 2021 РОКУ /
2021. NOVEMBER 26-27.**

Ніредьгаза / Nyíregyháza

26 листопада / november 26.

Місце проведення конференції: м. Ніредьгаза, вул. Шоштої, 31/В

A konferencia helyszíne: Nyíregyháza, Sóstói út, 31/В

(*середньоевропейського часу)

9⁰⁰ – 10^{00*} **Реєстрація / Regisztráció в аудиторії В/131**

10⁰⁰ – 10²⁰ **Відкриття конференції / A konferencia megnyitása**

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ / PLENÁRIS ÜLÉS

Аудиторія А/114

10 ²⁰ – 10 ⁴⁰	Васьків Микола	Угорська поезія в перекладах Павла Мовчана
10 ⁴⁰ – 11 ⁰⁰	Венжинович
Наталія	Фразеологія та фразеографія української мови: здобутки і перспективи досліджень
11 ⁰⁰ – 11 ²⁰	Zoltán András	Egy halicsi kancelláriai latinizmus karrierje (господарь 'uralkodó')
11 ²⁰ – 11 ⁴⁰	Kocsis Mihály	З історії формування українського правопису: А. Метлинський та П. Куліш
11 ⁴⁰ – 12 ⁰⁰	Мойсієнко
Віктор	Перспективи діяхронних студій з україністики
12 ⁰⁰ – 12 ²⁰	Мушкетик Леся	Українські народні пісні у творчому доробку Бели Бартока: до 140-річчя з дня народження

12²⁰ – 12⁴⁰ **Cs. Jónás
Erzsébet** A fordítástudomány a fordítási
gyakorlat szolgálatában

**Покладання вінків до меморіальної дошки
професора Іштвана Удварі**

13⁰⁰ – 14⁰⁰ **Обідня перерва / Ebédészünet**

**Секція 1. Українське мовознавство:
сучасний стан і перспективи**

Аудиторія А/114

**Керівники секції: Оксана Зелінська,
Михайло Торчинський**

14⁰⁰ – 14¹⁵ **Зелінська Оксана** Лінгвальні засоби
переконуювання у сучасних
католицьких проповідях

14¹⁵ – 14³⁰ **Торчинський
Михайло,
Торчинська
Наталія** Ономастичні студії
у Хмельницькому
національному університеті

14³⁰ – 14⁴⁵ **Багмут Ірина** Дієслівний вид та інфінітив:
нотатки з української як
іноземної

14⁴⁵ – 15⁰⁰ **Гонца Ірина** Дери́ваційні особливості
гемеронімів (на матеріалі
сучасних польських
періодичних видань)

15⁰⁰ – 15¹⁵ **Денисюк Василь** Обсценізми у фразеологічному
фонді української мови
XVII–XVIII ст.

Kávészünet / Перерва на каву

15 ³⁰ – 15 ⁴⁵	Жила Тетяна	Вербалізація родини як християнської цінності у релігійних медійних текстах
15 ⁴⁵ – 16 ⁰⁰	Макарець Юлія	Фемінітиви й безбар'єрне суспільство: на перетині мовної і соціальної реальностей
16 ⁰⁰ – 16 ¹⁵	Маргітч Катерина, Островський Олександр	Проблеми навчання української мови в школах Закарпаття
16 ¹⁵ – 16 ³⁰	Певсе Андрея	Важливість інформаційної компетентності філологів до результативної педагогічної праці
16 ³⁰ – 16 ⁴⁵	Сулима Олеся	Процесуальна семантика складеного іменного присудка

Секція 2. Україністика в європейських країнах. Українсько-угорські міжмовні контакти

Аудиторія А/252

Керівники секції: Іван Сабадош, Єлизавета Барань

14 ⁰⁰ – 14 ¹⁵	Сабадош Іван	Словотвірний потенціал угорських запозичень у сучасній закарпатській говірці
14 ¹⁵ – 14 ³⁰	Баньої Вероніка, Петруляк Наталія	Угорські запозичення в закарпатській говірці села Руські Комарівці Ужгородського району

- 14³⁰ – 14⁴⁵ **Барань Єлизавета** Мовознавча і освітницька діяльність Ласлова Чопея
- 14⁴⁵ – 15⁰⁰ **Галас Алла** Угорські запозичення в закарпатських народних порівняннях
- 15⁰⁰ – 15¹⁵ **Лебович Вікторія** Там, де лікує не тільки вода (про табір молодих перекладачів художньої літератури)

Перерва на каву / Kávészünet

- 15³⁰ – 15⁴⁵ **Барань Єлизавета, Лібак Наталка** Про шляхи проникнення гунгаризмів до лексичної системи української мови
- 15⁴⁵ – 16⁰⁰ **Nagy Natália** Ukrán átvételek a szórványban élő fiatalok nyelvhasználatában
- 16⁰⁰ – 16¹⁵ **Подлевська Неля** Культура спілкування у традиціях і сучасності українців
- 16¹⁵ – 16³⁰ **Sebestyén Zsolt** Beregi kenéznévsoro a 16-17. századból
- 16³⁰ – 16⁴⁵ **Харківська Олеся** Мадяризми в українських говірках Закарпаття (лексико-словотвірний аспект)
- 16⁴⁵ – 17⁰⁰ **Stefuca Viktória** Найбільш вживана угорська власна назва в українсько-молдавських грамотах XIV–XV століть

**Секція 3. Світовий контекст української літератури,
компаративістика.
Теорія і практика перекладу**

Аудиторія В/225

Керівники секції: Богдан Виноградський, Евеліна Балла

14 ⁰⁰ – 14 ¹⁵	Виноградський Богдан	Труднощі перекладу спортивної термінології: практика укладання польсько- українських термінологічних словників
14 ¹⁵ – 14 ³⁰	Барань Адальберт	Рецепція та інтерпретація українського та російського перекладу роману І. Кертеса «Знедоленість»
14 ³⁰ – 14 ⁴⁵	Балла Евеліна	Пал Мішлеї – перекладач творів українських прозаїків- шістдесятників
14 ⁴⁵ – 15 ⁰⁰	Борис Оксана	«Українська Хата» і «Nyugat»: літературно-критичні паралелі початку ХХ ст. на сторінках часописів
15 ⁰⁰ – 15 ¹⁵	Журба Світлана	Художній психологізм прози Осипа Турянського та Михая Бабича

Перерва на каву / Kávészünet

15 ³⁰ – 15 ⁴⁵	Кордонець Олександр	Мотив гріха у новелах «Кара» Б.Лепкого та «Рожа» Н.Кобринської: типологічний аспект
-------------------------------------	--------------------------------	--

15 ⁴⁵ – 16 ⁰⁰	Станіславова Людмила	Перекладацькі трансформації у перекладі художнього тексту, що належить до близькоспорідненої мови
16 ⁰⁰ – 16 ¹⁵	Ташкович Оксана	Можливості практичного застосування українсько-угорського культурного словника на прикладі угорського перекладу роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада»
16 ¹⁵ – 16 ³⁰	Чонка Тетяна	Культурологічний аспект романів «Не озирайся і мовчи» та «Доки світло не згасне назавжди» Макса Кідрука
16 ³⁰ – 16 ⁴⁵	Шелюх Ольга	Особливості сучасної літератури про гібридну війну на Сході України
16 ⁴⁵ – 17 ⁰⁰	Супруненко Софія	Доповнена реальність у романі Макса Кідрука «Доки світло не згасне назавжди»

**Секція 4. Фольклористика та культура України.
Поетика художнього твору**

Аудиторія А/251

Керівники секції: Валентина Барчан, Оксана Тиховська

14 ⁰⁰ – 14 ¹⁵	Барчан Валентина, Барчан Олеся	Федір Потушняк на сторінках закарпатського часопису «Літературна Неділя»
-------------------------------------	---	--

14 ¹⁵ – 14 ³⁰	Тиховська Оксана	Етнопсихологічна специфіка образу відьми в українських та угорських казках та бувальщинах
14 ³⁰ – 14 ⁴⁵	Бикова Ольга	Жанрово-стильові особливості збірки репортажів на виробничу тематику Гордія Коцюби «Дніпрові саги»
14 ⁴⁵ – 15 ⁰⁰	Бура Іра	Художня інтерпретація міфологічних образів українських гаївок у повісті Докії Гуменної «Минуле пливе в прийдешне»
15 ⁰⁰ – 15 ¹⁵	Вотьканич Мар'яна	Поетика містичного в повісті «Людина з того світу» М. Трайсти

Перерва на каву / Kávészünet

15 ³⁰ – 15 ⁴⁵	Горячок Інна	Специфіка проблеми історичної пам'яті в романі Романа Іваничука «Орда»
15 ⁴⁵ – 16 ⁰⁰	Ігнатович Олександра	Трансформація поняття честі в оповіданні Сергія Степи «Не можу зрозуміти»
16 ⁰⁰ – 16 ¹⁵	Кузьма Оксана	Міфологізм драми «Казка старого млина» С. Черкасенка
16 ¹⁵ – 16 ³⁰	Осіпчук Галина	Вербалізація концепту 'людина' в збірці «Триста поезій» Ліни Костенко
16 ³⁰ – 16 ⁴⁵	Талабірчук Оксана	Художньо-образна характеристика символів води та вітру в творі «Казка про воду» Сергія Степи

16 ⁴⁵ – 17 ⁰⁰	Терещенко Людмила	Український фольклор як об'єкт дослідження в угорських етнографічних студіях ХХ століття
17 ⁰⁰ – 17 ¹⁵	Хававчак Олег	Імаго української національної ідеї в «Історії Русів»
17 ³⁰ – 18 ³⁰	Вечера / Vacsora	
18 ³⁰ – 20 ⁰⁰	Прогулянка вечірнім містом / A város nevezetességei esti fényekben	

27 листопада / november 27.

Екскурсія

Від'їзд учасників конференції

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

AZ ELŐADÁSOK TÉZISEI

УГОРСЬКА ПОЕЗІЯ В ПЕРЕКЛАДАХ ПАВЛА МОВЧАНА

Васьків Микола

Київський університет імені Бориса Грінченка
myvaskiv@ukr.net

У № 5 журналу «Всесвіт» за 1988 рік була опублікована підбірка поезій сучасних угорських поетів у перекладі Павла Мовчана. На той момент в Угорщині вже вийшли були друком дві збірки лірики Павла Мовчана у перекладі Міклоша Вереша. Протягом 1986–1988 років до того не виїзний за кордон П. Мовчан тричі побував в Угорщині, де налагодив тісні контакти з місцевими літераторами. Наслідком цього і стали переклади українського поета з угорської для «Всесвіту».

Попри дружні стосунки з М. Верешем, П. Мовчан переклав лише один його твір, бо в тому ж 1988 році окремою книгою вийшла збірка угорського поета українською мовою в перекладах І. Ю. Петровця. П. Мовчан також ретранслював українською дві поезії Ференца Барані, дві поезії Лайоша Шімона й по одному твору Імре Дьере, Андраша Нергеша, Отто Орбана (вірш у прозі), Магди Секей, Деже Тандорі й Золтана Шумоні. Більшість творів сповнені антивоєнного пафосу, без надмірної ідеологізації. За версифікацією вони є близькими для Павла Мовчана і були надзвичайно новаторськими для тогочасної української радянської лірики.

ФРАЗЕОЛОГІЯ ТА ФРАЗЕОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:
ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наталія Венжинович

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
vennata2017@gmail.com

Виступ присвячений опису та аналізу здобутків та перспектив дослідження фразеології та фразеографії української мови кінця

XX – początku XXI st. Упродовж зазначеного періоду фразеологія та фразеографія активно розвивалися, спираючись на вагомі роботи визначних європейських фразеологів сучасності. З'явилася низка фундаментальних монографій, вийшли з друку тлумачні та перекладні словники фразеологізмів. Інтенсивно досліджується як літературна, так і діалектна фраземіка, зокрема й фраземіка художніх творів сучасних письменників. Захищені докторські та кандидатські роботи з проблем фразеології та фразеографії. Залишаються актуальними проблеми визначення обсягу фразеології, оскільки немає єдиної думки учених, а також укладання дво- і багатомовних перекладних словників фразеологізмів, словників мови письменників, що й стане предметом майбутніх досліджень.

EGY HALICSI KANCELLÁRIAI LATINIZMUS KARRIERJE
(ГОСПОДАРЬ 'URALKODÓ')

Dr. Zoltán András

professor emeritus, az MTA doktora
ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet
zoltan.andras@staff.elte.hu

A **gospodar* ősszláv szó, de csak 'gazda, tulajdonos' jelentésben, uralkodói titulusként (*hospodar*' ruskoji zemli) először Nagy Kázmér lengyel király óukrán nyelvű okleveleiben fordul elő, míg a korabeli latin nyelvű oklevelekben *dominus Russiae* olvasható, amiből nyilvánvaló, hogy a titulus nem lengyel mintára, hanem az utolsó halicsi fejedelmek kancelláriai gyakorlatára vezethető vissza. A lengyel–litván perszónalunió révén a *hospodar*' titulus a litván nagyfejedelmi kancelláriába is átkerült, majd innen szintén dinasztikus kapcsolatok útján bukkan fel Moszkvában II. Vaszilij címeként (*господарь*, ebből később *государь*), illetve a diplomáciai kapcsolatok révén vált a moldvai vajdák címévé is, ahonnan xenizmusként (egzotizmusként) a magyarba is átkerült (*hoszpodár*), ahol idővel historizmussá vált.

З ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ:
А. МЕТЛИНСЬКИЙ ТА П. КУЛІШ

Dr. Kocsis Mihály
Сегедський університет
kocsism@lit.u-szeged.hu

Оцінюючи правописну систему Пантелеймона Куліша, професор Василь Німчук у 2004 році написав наступні слова: «Розглянутий правопис дістав назву „кулішівка”. Він дуже відрізняється від сучасного українського правопису, і тому твердження А. Кримського, ніби „ми тепер пишемо кулішівкою”, – явна гіперболізація». Даний виступ починається з цього висловлення проф. В. Німчука, і щоб довести обґрунтованість його думки в доповіді порівнюється правописна система П. Куліша з тим експериментом, який був створений харківським професором Амвросієм Лук'яновичем Метлинським ще в 40-і роки XIX ст. На нашу думку, це означає і необхідність переоцінки деяких фрагментів в історії українського правопису.

ПЕРСПЕКТИВИ ДІАХРОННИ СТУДІЙ З УКРАЇНІСТИКИ

Мойсієнко Віктор
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
v.moysiienko@ukr.net

У виступі йтиметься про важливість та актуальність студій з історії української мови найдавнішого періоду. Передовсім акцентовано увагу на точно локалізованих і датованих текстах церковнослов'янської мови, писаних у Києві та в галицько-волинських землях в XI-XIV ст. Попередній аналіз мовних особливостей цих рукописів дає незаперечні підтвердження того факту, що українські писці вносили в переписувані тексти Святого Письма багато місцевих діалектних рис. Тим само творили окрему редакцію церковнослов'янської мови – давньоукраїнську. Доповідь буде ілюстровано численними прикладами.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ БЕЛИ БАРТОКА: ДО 140-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Мушкетик Леся

Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України
mushketik@ukr.net

Відомий угорський композитор, піаніст Бела Барток (1881–1945) займався також збиранням і вивченням народних пісень різних національностей, серед них і українців. На території тогочасної Австро-Угорщини він записав близько 100 українських пісень, які нині зберігаються в Архіві Бартока у Будапешті. Він досліджував вплив української коломийки на угорські пісні старого стилю і, відповідно, вплив новоугорських пісень на пісні слов'янських та ін. народів (праці «Угорська народна пісня», 1924; «Народна музика Угорщини і сусідніх народів», 1934). Крім того у своїй композиторській творчості він використовував крім угорських та інших деякі українські пісні, вивчав вплив народної творчості на професійну. Барток був ознайомлений з українською фольклористикою та підтримував зв'язки з її представниками – Ф. Колессою, Д. Задором та ін.

A FORDÍTÁSTUDOMÁNY A FORDÍTÁSI GYAKORLAT SZOLGÁLATÁBAN

Cs. Jónás Erzsébet

professzor emeritus, Nyíregyházi Egyetem
csjonase@gmail.com

A gyakorlatorientált fordítói ismeretek oktatásához elengedhetetlenül szükséges a fordítástudomány elméleti áttekintése. A fordítás kommunikációs kódváltás. Foglalkozni kell a fordítással mint nyelvek és kultúrák közötti szemiotikai megfeleltetéssel. A fordítás szemantikáján belül vizsgálnunk kell az ekvivalencia típusait, a szövegműfajok és szövegtípusok fordíthatóságát. A fordítás pragmatikája sorra veszi a dinamikus és formális jelentésképzés lehetőségeit. A szövegtan áttekintést ad a szövegszintekről, a kapcsolódó más tudományterületek jelentésképző folyamatot segítő elemeiről. A fordításstiliztika a technikai átváltási műveletekre és a funkcionális stílusokra hívja fel a figyelmet.

ЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКОНУВАННЯ У СУЧАСНИХ КАТОЛИЦЬКИХ ПРОПОВІДЯХ

Зелінська Оксана

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
zelinska67@ukr.net

Матеріалом дослідження слугували тексти проповідей українських релігійних діячів греко-католицьких та римо-католицьких конфесій.

Специфіка змісту аналізованих проповідей полягає у їхній актуальності, зверненні до сучасних проблем життя у поєднанні з глибокою релігійністю, прагненні утвердити в адресатів вічні цінності.

Автори українських проповідей у різній спосіб використовують ресурс української мови для виголошення настанов вірним. Мистецтво переконування полягає в умінні знаходити вагомі аргументи, факти, приклади, закономірності і пов'язувати їх з особистим досвідом реципієнтів. Для здійснення переконувального впливу на адресата у проповідницькому дискурсі автори використовують такі мовні тактики: солідаризації, інформаційно-інтерпретаційні, аргументації, застереження тощо.

ОНОМАСТИЧНІ СТУДІЇ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Торчинський Михайло

Хмельницький національний університет
mina@ukr.net

Торчинська Наталія

Хмельницький національний університет
natatora@ukr.net

У виступі планується висвітлити роботу ономастичного центру, який досить плідно працює в Хмельницькому національному університеті. Свідченням цього є, наприклад, проведення XV Всеукраїнської ономастичної конференції (2013 р.), захисти однієї докторської і шести кандидатських дисертацій, здійснення 477 публікацій, серед яких – чотири монографії, словник, посібник, бі-

бліографічний довідник тощо. а також статті, надруковані в часописах Вінниці, Кам'янця-Подільського, Києва, Одеси, Острога, Тернополя, Ужгорода, Умані, Харкова, Чернівців та інших міст України й зарубіжжя (Білорусі, Великобританії, Німеччини, Польщі, Росії, Японії). Публікації переважно стосуються антропоніміки, поетоніміки й топоніміки, рідше – інших розділів ономастики.

ДІЕСЛІВНИЙ ВИД ТА ІНФІНІТИВ: НОТАТКИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Багмут Ірина

Сегедський університет

Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова
i_bagmut@ukr.net

У доповіді продовжено з'ясування особливостей функціонування дієслівного виду в українській мові. Мета представленої матеріалу – допомогти тим, хто вивчає українську як іноземну зрозуміти специфіку використання дієслівного виду залежно від комунікативної мети. Буде зроблено спробу виявити особливості використання видових дієслів у формі інфінітива. На прикладі моделювання різних комунікативних ситуацій буде показано різницю у значеннях речення, продемонстровано, як змінюється загальне значення висловлювання за наявності чи відсутності певного семантичного маркера; як на вибір виду інфінітива впливає взаємодія зі словами, з якими цей інфінітив сполучається у реченні, визначено, які додаткові відтінки значення може мати той чи інший дієслівний вид у висловлюванні.

ДЕРИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ГЕМЕРОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПОЛЬСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)

Гонца Ірина

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
i.s.hontsa@udpu.edu.ua

Сучасні польські гемероніми (зокрема найменування періодичних видань) за кількістю структурно-сміслових частин було

диференційовано на двокомпонентні та полікомпонентні утворення. Доведено, що загальною характеристикою структурної організації гемеронімів є частотне вживання абревіатур та багатоконпонентних словосполучень, а також простих непохідних онімів. Виявлено значну групу конструкцій, що реалізується продуктивними моделями номінації («іменник + іменник», «прикметник + іменник», їх модифікації з прийменником у препозиція тощо).

Загалом у палітрі способів деривації та структурних типів гемеронімів присутня різноманітність «будівельного матеріалу», вербального та невербального, що свідчить про значну свободу номінативної творчості, про тенденцію до ускладнення прийомів ефективного впливу, про прагнення до точнішого «налаштування» назви друкованого видання з його потенційним читачем.

ОБСЦЕНІЗМИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ФОНДІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ XVII–XVIII СТ.

Денисюк Василь

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
dvv2812@ukr.net

Дослідження історії формування фразеологічного фонду української мови були й залишаються актуальними. Проникнення стійких мовних одиниць, що презентують живе мовлення, у писемні тексти належить до пізнього періоду. Для української мови – це кінець XVI – XVII ст.

Кожен народ має готовий арсенал стійких висловів – «на всі випадки життя». Ці словесні комплекси як активний елемент живої мови завжди зазнають цензури в літературній мові. Як свідчать пам'ятки писемності, табу на «терпкі» вислови існувало чи не з перших відомих нам текстів. Не стала винятком і українська мова, яка літературну лінію спочатку вела в церковнослов'янській писемній традиції. Відхід від цього спричинив проникнення обсценних стійких висловів у тексти різних жанрів.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ РОДИНИ ЯК ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЦІННОСТІ У РЕЛІГІЙНИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ

Жила Тетяна

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
tzhila1407@ukr.net

Релігійні медійні тексти орієнтовані на аудиторію, яка об'єднана за ознакою сповідування певної релігії. Завдання релігійних медійних видань полягає у формуванні та зміцненні релігійного світогляду читачів. Як актуальну проблему в житті християн у текстах релігійної періодики розглядають збереження родини, сім'ї та констатують на певній деформації цієї інституції, особливо у молодого покоління. Автори публікацій обґрунтовують цінність родини тим, що саме у ній формується побожність, саме родина є осередком виховання християнина, прагнуть привернути увагу до родинних цінностей, закликають їх оберігати. Реалізації цього завдання на мовному рівні сприяє добір передусім лексичних засобів, які об'єктивують родинні цінності.

ФЕМІНІТИВИ Й БЕЗБАР'ЄРНЕ СУСПІЛЬСТВО: НА ПЕРЕТИНІ МОВНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТЕЙ

Макарець Юлія

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова
makarets_iuliia@ukr.net

В основу доповіді покладені дані соціолінгвістичного дослідження, проведеного з метою виявити реальний статус фемінітивів у сучасній українській мові. Досі більшість назв професій в українській мові існували у формі чоловічого роду, а їх жіночі відповідники якщо й траплялися, то здебільшого були марковані розмовним стилем. Сьогодні ситуація почала змінюватися: нова редакція українського правопису затвердила тенденцію утворення фемінітивів. З метою виявити, як це сприймають мовці й мовчині і чи вживають фемінітиви у власному мовленні, було проведено опитування серед 112 рес-

пондентів і респонденток віком від 17 до 25 років, яке серед іншого показало, що більшість жінок вбачають у згаданій правописній новації важливий для утвердження гендерної рівності крок і вважають, що лінгвістична об'єктивізація жінки у професійному житті має увиразнюватися й далі, зокрема відобразитися в класифікаторі професій.

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ

Маргіттич Катерина

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
ket@kmf.uz.ua

Олександр Островський

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Мовне питання зараз охопило всю Україну. Адже навчати державної мови у школах з національними мовами навчання стає все більш проблематичним. Приймаючи ряд постанов і законів, працівники Міністерства освіти не мають уяви про навчання державної мови у школах з національними мовами.

ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФІЛОЛОГІВ ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ

Певсе Андрея

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
posze.andi78@gmail.com

У доповіді маємо на меті дати аналіз поняття інформаційної компетентності як важливої складової розвитку особистості вчителя української мови та літератури. Настав час інформатизації суспільства, а це призвело і до інформатизації освіти. Філолог – це фахівець, який вивчає мову, письмові тексти, робить їх мовний і стилістичний аналіз. Завдяки аналізу філолога відтворюється образ духовної культури народу, збережений у текстах. Окрім цього, філолог досліджує мову як явище і результати цих досліджень передає своїм учням, щоб вони теж насолоджувались красою сво-

єї мови. Щоб зацікавити майбутнє покоління, доводиться використовувати інформаційні, технічні та комунікаційні технології у своїй професійній діяльності. Формування інформаційної компетентності вчителів-філологів розглядається, як невід'ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти в цілому.

ПРОЦЕСУАЛЬНА СЕМАНТИКА СКЛАДЕНОГО ІМЕННОГО ПРИСУДКА

Сулима Олеся

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
olesiasulyma@gmail.com

Традиційно основною ознакою складеного іменного присудка називають його пасивність. Проте частина іменних присудків може виражати й активну предикативну ознаку, зокрема це два типи: зі значенням стану та перетворення.

Дієслівною зв'язкою у процесуальних складених іменних присудках виступають дієслова *ставати*, *перетворюватися*, *робитися*, а також повнозначні, що десемантизуються або зберігають семантику, утворюючи з іменником єдину семантичну одиницю.

Іменник у присудках процесуальної семантики виражений тільки формою орудного відмінка: *ставати кращим*, *ставати жовтим*.

Тематичні групи процесуальних складених іменних присудків: перехід до іншого стану за кольором, розміром, якістю, почуттям, відчуттям тощо.

Суб'єкт у конструкціях зі складеним іменним присудком позначає істоту.

СЛОВОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УГОРСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ЗАКАРПАТСЬКІЙ ГОВІРЦІ

Сабадом Іван

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
44sabados@gmail.com

У доповіді характеризується словотвірний потенціал угорських запозичень у закарпатській говірці села Сокирниця Хустського району.

За належністю до частин мови всі деривати тих словотвірних гнізд, до складу яких входять деривати з угорськими коренями, поділяються на чотири групи: 1) іменникові, 2) прикметникові, 3) дієслівні і 4) прислівникові. У цій статті характеризуються тільки дві останні групи.

Деривати-дієслова утворюються переважно від іменникових основ типу *армо'вати* 'копати, перекопувати земельну ділянку заступом' ← *армув*, -шова 'заступ'; пор. угор. *ársó* т. с. Похідні дієслова (в основному префіксальні) утворюються від непохідних.

Деривати-прислівники становлять найменшу групу, утворюються здебільшого від прикметникових основ, як-от: *вал'лôвшно* 'вдало, як слід' ← *вал'лôвшный* 'здатний, спроможний, здібний (про людину)', 'зручний, придатний (про річ)'; пор. угор. *valós* 'реальний'.

УГОРСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ГОВІРЦІ СЕЛА РУСЬКІ КОМАРІВЦІ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ

Баньої Вероніка

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
veronica.banyoi@gmail.com

Петруляк Наталія

Руськокомарівська ЗОШ 1-3 ступенів Баранинської ОТГ

Доповідь присвячена дослідженню угорських лексичних запозичень у говірці села Руські Комарівці Ужгородського району Закарпатської області. Більшість аналізованих одиниць з'явилася внаслідок безпосередніх контактів і відображає особливості взаємодії мовців на побутовому, культурно-економічному й суспільно-політичному рівнях. Зафіксовані мадяризми репрезентовані різними тематичними групами й функціонують у говірковому мовленні на позначення посуду й кухонного начиння, предметів побутового вжитку, їжі, одягу, взуття, рис людини тощо. Проаналізований матеріал засвідчує специфіку фонетичної, морфологічної, лексико-семантичної адаптації запозичених мовних одиниць на діалектному ґрунті. Виявлено, що значна частина мадяризмів уживається переважно носіями старшого віку, відповідно зазнає архаїзації.

МОВОЗНАВЧА І ОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛАСЛОВА ЧОПЕЯ

Барань Єлизавета

Закарпатський угорський інститут

ім. Ференца Ракоці II

Ніредьгазький університет

barany.erzsebet75@gmail.com

У доповіді маємо на меті проаналізувати статтю „Magyar szók a rutén nyelvbен” (Угорські слова в руській мові) та реєстр «Русько-мадярського словаря», подати етимологію слів, які з погляду їх первинного походження були спірними, зіставити різні оцінки словника мовознавцями з часу його появи до сьогодення. Наголошено на тому, що Л. Чопей займався освітницькою діяльністю: був учителем гімназії, згодом його призначено директором. Відомо, що уклав і переклав вісім підручників для народних шкіл. Правопис підручників побудований за фонетичним принципом, хоч послідовно укладач не міг застосовувати його.

УГОРСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ЗАКАРПАТСЬКИХ НАРОДНИХ ПОРІВНЯННЯХ

Галас Алла

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

allusyahalas@gmail.com

Предметом доповіді є зафіксовані в українських говорах Закарпаття активно вживані порівняльні звороти з угорськими лексичними запозиченнями в їх структурі. Попри те, що частина цих одиниць має лексикографічну традицію, переважна більшість говіркових порівнянь уперше представлено в структурно-семантичному, функціональному, культурологічному аспектах.

Угорські запозичення в структурі закарпатських народних порівнянь становлять найбільшу частку з-поміж запозичень з інших мов (анталак, баб'юка, б'іка, б'імбоў, б'огар, б'ог'ач, б'дсоркан'а, б'ота, б'дтошка, б'ўнда, в'ашар, г'ентеш, г'ери'н'ок, г'орд'ўў, г'аліба, г'амб'ўї, г'арадіч'ї, г'омбиц'а, г'ыба, г'ўмій, д'ар'аб, д'он'д', кар'їка, керт, корг'аз, к'оч'он'а, к'ўд'омш, к'р'умпил', лаба, лани, л'еквар, лиг'ін', л'опта,

лѳпта-рѳжа, мѳрга, мѳчка, мѳриѳ, мѳйон, палачѳнта, папѳча, пѳрна, патѳка, плѳфѳн, поѳѳр, попѳриѳа, сѳмар, тѳлла, тѳнѳгл', тѳмѳмѳтѳѳѳ, тѳнѳта, фѳйса, фѳраѳ, ѳѳнтѳрѳѳа, ѳѳѳѳѳѳѳѳ, шѳркан', шѳркан'нѳѳна, шѳпѳрѳтѳс, шѳпор та ѳн.). Це назви тварин, рослин, предметѳв повсякденного вжитку, понятѳв виробничѳї дѳяльностѳї, мѳфѳлогѳї ѳ вѳрувань, якѳ становлять основу обстежених порѳвнянь. Потрапивши в закарпатскѳї говѳри, угорскѳї запозичення пѳдпорядкувалися фонетичним ѳ морфологѳчним особливостям цих говѳрѳв, що особливо виразно простежується на синтаксичному рѳвнѳї, зокрема, в порѳвняльних звѳротах.

ТАМ, ДЕ ЛІКУЄ НЕ ТІЛЬКИ ВОДА (ПРО ТАБІР МОЛОДИХ
ПЕРЕКЛАДАЧІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

Вікторія Лебович

Будапештський Університет ім. Лоранда Етвеша
leboviki@gmail.com

Фонд Народна школа в селищі Лакітелек та Фонд дослідницької та освітянської діяльності у Східній та Центральній Європі з 2015 року організують табори молодих перекладачів художньої літератури за участю молоді, що бажає навчитися перекладати художні твори іноземною мовою. З 16 до 22 серпня 2021 року в Лакітелці вже вшосте організували майстерню українсько-угорського художнього перекладу для майбутніх потенційних перекладачів. Професор Чаба Кішш Дь., керівник табору молодих перекладачів художньої літератури розповів, що коли Шандор Лежак сім років тому запропонував йому керівництво табором, у нього виникло два побажання: щоб він обов'язково мав заступника та щоб табір назвали на честь відомого угорського письменника, перекладача Ласло Немета. На тому і порішили.

ПРО ШЛЯХИ ПРОНИКНЕННЯ ГУНГАРИЗМІВ
ДО ЛЕКСИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Барань Єлизавета

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II –
Ніредьгазький університет
barany.erzsebet75@gmail.com

Лібак Наталка

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
libak.natalka@kmf.org.ua

У доповіді маємо на меті представити гунгаризми, у процесі вкраплення яких до лексичної системи української мови польська відіграла роль мови-посередника. Більшість досліджених запозичених з угорської мови лексичних одиниць архаїзувалася або належить до історизмів.

UKRÁN ÁTVÉTELEK A SZÓRVÁNYBAN ÉLŐ FIATALOK
NYELVHASZNÁLATÁBAN

Dr. Nagy Natália

Ungvári Nemzeti Egyetem
kodobocznatalia@freemail.hu

Kárpátalja szórvány részén élő lakosainak nyelvhasználatára rányomja bélyegét a nyelvi környezet. Jelen kutatás célja rávilágítani azokra a jellemző sajátosságokra, melyek befolyásolják a szórványban tanulók nyelvhasználatát. A felmérés során a Técsői Magyar Tannyelvű Református Líceum és a Técsői Hollósi Simon Középiskola diákjainak nyelvhasználatát vizsgáltam. A kutatás célja, hogy ismereteket szerezsek a tanulók nyelvezeti sajátosságairól, valamint rávilágítsak arra, hogyan, milyen mértékben van jelen a különböző nyelvhasználati szintereken a más nyelvekből kölcsönzött átvétel. A kutatás módszerül a kérdőíves felmérés szolgált.

A kutatás során bebizonyosodott a tény, hogy a szórványban élők a különböző nyelvhasználati szintereken egyaránt használják a különféle átvételeket, sőt ezen átvételek beépülnek a tanítási órákon történő kommunikációba is elősegítve a tananyag tökéletes elsajátítását.

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ У ТРАДИЦІЯХ І СУЧАСНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Подлевська Неля

Хмельницький національний університет
podlevska.nelia@gmail.com

Уміння поводитися з людьми належним чином є одним з найважливіших чинників, що дає можливість досягти життєвого й професійного успіху. Культура спілкування – це вміння встановити зворотний зв'язок, відгукнутися на думки, почуття й проблеми іншої людини. В українців завжди цінувалася ввічливість, позначення якої засвідчується низкою слів: ввічливий, чемний, гречний, шанобливий, привітний, люб'язний, уважний, тактовний, галантний, делікатний тощо; повага до батьків, до старших, що виражено й у формах шанобливого звертання на Ви, у традиціях вітання не лише до знайомих людей тощо.

В умовах глобалізації суспільства загальнолюдські цінності наповнюються новим змістом і можуть мати інший рівень значущості. Сьогодні потребують уніфікації правила спілкування електронними засобами зв'язку, культури поведінки в нових умовах існування людства (зокрема й пандемії Covid-19), способів дистанційного спілкування. Однак завжди цінуватимуться такі чесноти, як правдивість, співпереживання, ввічливість, підтримка інших, повага до старших, а засуджуватиметься брутальність, нечесність, байдужість до інших, агресивність. Суть людини можна зрозуміти, виявивши норми й цінності її життя. Оскільки людина є мірилом усіх речей, вона є найвищою цінністю й головним багатством будь-якого суспільства.

BEREGI KENÉZNÉVSOROK A 16-17. SZÁZADBÓL

Dr. Sebestyén Zsolt
Nyíregyházi Egyetem
sebestyen.zsolt@nye.hu

A történelmi Bereg megye betelepítésében meghatározó szerepet játszottak a kenézek. Az ő feladatuk volt a megye lakatlan hegyvidéki

részein új falvak létrehozása és telepésekkel való benépesítése. A hálás utókor e – zömmel ukrán nemzetiségű – faluvezetők nevét gyakran az általuk alapított falvak nevében őrizte meg. Nemcsak a kenézekről kaphattak azonban nevet az új települések (Ballósfalva, Delegánfalva, Szerencsfalva stb.), hanem a kenézek is felvehették a vezetett falu nevét (pl. Danilowich Janos ~ Kornapataki János, Vusinkai Miklós stb.). A különböző, 16-17. századból származó összeírások gazdag információkkal szolgálnak a kenézek tevékenységéről, kötelezettségeikről, a kenéz személyének, a kenézi jogokat gyakorló családoknak az esetleges változásáról. Az előadás négy beregi urbárium (1570, 1613, 1625, 1645) adatait dolgozza fel, s mutatja be a korszak faluvezetőinek névsorát, a kenézséggel összefüggő magyar és ukrán névtani jellegzetességeket.

МАДЯРИЗМИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ ЗАКАРПАТТЯ (ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНИЙ АСПЕКТ)

Харківська Олеся

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
olesya.kharkivska@uzhnu.edu.ua

Угорські запозичення в українських говірках Закарпаття явище поширене і потребує ґрунтового вивчення та дослідження. Проникнення мадяризмів у мовлення закарпатців зумовлено передусім географічним розташуванням та тісними міжмовними контактами. Запозичення в основному відбувалися письмовим та усним шляхом. Більшість лексичних запозичень проникала через усне спілкування.

У своїй доповіді ми детальніше зупинимося на розгляді лексико-словотвірних особливостей мадяризмів у говірках Закарпаття. Найпоширенішим словотворчим засобом, що брав участь у творенні нових лексем, є угорський суфікс *-ом* (*-ам*). Лексеми з таким суфіксом могли запозичуватися повністю (*ц'імбо'рам*, *остолом*), могли виникати нові слова на основі угорських лексем за допомогою суфікса *-ом* (*-ам*) (*талп'ам*), а вже згодом угорських суфікс міг утворювати нові лексеми від власне українських слів (*коп'ам*, *с'вин'ом*), такі лексеми поширені переважно в мовленні молодшого покоління. Часто у говорах Закарпаття поряд із угорським словом (напр., *остолом*) в останні десятиліття функціонує і власне україн-

ський синонім (стóляр), який засвоєний із української літературної мови і витісняє мадаризм; пор. також м'ісарош (поряд із р'із'ник), ґон'даш (поряд із с'вин'ош).

НАЙБІЛЬШ ВЖИВАНА УГОРСЬКА ВЛАСНА НАЗВА В УКРАЇНСЬКО-МОЛДАВСЬКИХ ГРАМОТАХ XIV–XV СТОЛІТЬ

Dr. Stefuca Viktória
Nyíregyházi Egyetem
stefuca.viktoria@nye.hu

У пам'ятках XIV–XV століть зафіксовано чимало запозичень із сусідніх західно- і південнослов'янських мов (чеської, болгарської, польської), трапляються також окремі слова з німецької, угорської та молдавської мов. Найбільш чисельними були запозичення у сфері соціально-адміністративної лексики. Угорські запозичення походять із власне угорської мови або потрапили в українську мову за допомогою мови-посередника – молдавської. Аналіз зосереджено на найбільш часто вживаній угорській власній назві Матяш (*Mátyás*), яка в зазначених джерелах вживається 17 разів у різних формах.

ТРУДНОЦІ ПЕРЕКЛАДУ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ПРАКТИКА УКЛАДАННЯ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ

Виноградський Богдан
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського
bvynohrad@ukr.net

Мовні перепони та брак двомовних термінологічних словників часто спричиняють обмеження міжкультурної комунікації, зумовлюють провінціалізацію наукових поглядів.

Удослідженні проаналізуємо практику застосування основних термінів у галузі фізичного виховання і спорту в науковому середовищі Польщі та України. Порівняємо використання в наукових працях основних спортивних термінів та приклади їх вживання.

Встановлено невідповідність і некоректність використання таких ключових термінів як *здатність*, *здібність*, *знання*, *вміння*, *рухові навички*, *рухові якості*, *рух*, *дія* з української лексикографії та *zdolność*, *uzdolność*, *wiedza*, *umiejętność*, *cechy motoryczne*, *ruch*, *działanie* з польської.

Окреслена робота буде корисною насамперед для фахівців із сусідніх з Україною європейських країн, з якими налагоджується тісна наукова комунікація.

РЕЦЕПЦІЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО
ТА РОСІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ
І. КЕРТЕСА «ЗНЕДОЛЕНІСТЬ»

Барань Адальберт

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
barany.bela@kmf.org.ua

Імре Кертес – лауреат Нобелівської премії з літератури 2002 року за роман «Знедоленість» (1975 р.). Твір побудований на враженнях автора, які він виніс із фашистських таборів смерті, куди його відвезли у віці п'ятнадцяти років. Пройшовши крізь пекло Освенціма і Бухенвальда, Імре Кертес дивом залишився живим, повернувся додому і через 30 років виклав пережите в романі «Знедоленість», який став невід'ємною частиною його творчості.

До світового визнання у вигляді премії Нобеля твір перекладено німецькою, англійською та французькою мовами, а з 2002 року – італійською, чеською, словенською, українською, російською, литовською, латиською, есперанто, ромською та ін.

У доповіді зупинимося на рецепції та інтерпретації українського та російського перекладу роману.

ПАЛ МІШЛЕЇ – ПЕРЕКЛАДАЧ ТВОРІВ
УКРАЇНСЬКИХ ПРОЗАЇКІВ-ШІСТДЕСЯТНИКІВ

Балла Евеліна

Ніредьгазький університет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
evelina.balla76@gmail.com

Метою дослідження є узагальнити внесок угорського вченого й перекладача Пала Мішлеї в справу поширення доробку талановитих українських митців, зокрема прозаїків-шістдесятників, у літературному просторі Угорщини. Об'єктом його художньої інтерпретації стали твори Григора Тютюнника, Євгена Гуцала, Валерія Шевчука, Володимира Дрозда, Романа Іваничука та інших письменників – представників шістдесятницього руху. Ці тексти публікувалися в тогочасній літературній періодиці, увійшли до кількох розлогих антологій української прози, друкувалися в окремих виданнях творів названих авторів, як наприклад, повість В. Шевчука «Крик півня на світанку» («Hajnali kakasszó»).

Пал Мішлеї-україніст постає не лише як майстерний перекладач творів названих письменників, а й укладач та редактор видань. Його публікації супроводжуються компетентними коментарями, біографічними довідками про митців, він є автором кількох змістовних публікацій про літературний процес в Україні другої половини ХХ ст. та творчість окремих його представників.

«УКРАЇНСЬКА ХАТА» І «NYUGAT»:
ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ ПАРАЛЕЛІ ПОЧАТКУ ХХ СТ.
НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСІВ

Борис Оксана

Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського
BoksAnna@gmail.com

У дослідженні проаналізуємо публікації на сторінках часописів «Українська Хата» (Київ, 1909–1914) і «Nyugat» (Будапешт, 1908–1941), у яких виразно простежуються жанрово-стильові експерименти

на тлі літературної дискусії, що стосувалася оновлення й естетизації прози і поезії з орієнтацією на західноєвропейську філософію.

Естетичні принципи, риторичні стратегії, жанрова система й еволюційні етапи трансформації критичного дискурсу епохи Модерну вплинули на зміну літературного канону в українській та угорській літературах. Редактори й автори обох часописів окреслювали нові координати філософії мистецтва, крізь призму яких можна моделювати парадигму стосунків між автором, критиком і реципієнтом у межових періодах розвитку культурно-естетичних епох.

Модернізаційні процеси в Угорщині і в Україні відрізнялися, проте обмін досвідом початку ХХ століття не втратив актуальності досі для розширення сучасного угорсько-українського міжлітературного діалогу.

ХУДОЖНІЙ ПСИХОЛОГІЗМ ПРОЗИ ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО ТА МИХАЯ БАБИЧА

Журба Світлана

Криворізький державний педагогічний університет
zss69@ukr.net

Важливе значення у формуванні картини української та угорської літератур першої третини ХХ століття відіграла творчість Осипа Турянського та Михая Бабича. Модерністська поетика малої прози письменників базувалася на експресивності та динамічності, психологічній напруженості, зосередженості на одному, винятковому моменті з життя героя, символічності образів. Використання прийому потоку свідомості, ліризації оповіді, нарації (оповідь переходить у площину внутрішнього мовлення героя-оповідача) у творах «Поza межами болю», «Син землі» Осипа Турянського, «Озеро в горах», «Сини смерті» Михая Бабича вказує на тяжіння авторів до психологізму. Письменники прагнуть розкрити таємниці людської психіки, спираючись на філософські ідеї З. Фрейда. Філософські роздуми про сенс життя, про кохання і розлуку, про вічні моральні цінності є провідними у творчості українського та угорського письменників.

МОТИВ ГРІХА У НОВЕЛАХ «КАРА» Б.ЛЕПКОГО ТА «РОЖА»
Н.КОБРИНСЬКОЇ: ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Кордонець Олександр

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
kordonets.oleksandr@kmf.org.ua

Епоха кінця ХІХ – початку ХХ століть є часом кардинального оновлення української малої прози, розширення не тільки проблематики, а й палітри художніх засобів, підходів до змалювання життєвих явищ. Прагнення досягнути глибини людського ества, зрозуміти внутрішні мотиви людської поведінки призводять письменників до постійних творчих експериментів, пошуків, до поглиблення психологічної проблематики. Одним із шляхів оновлення стає звернення до народної демонології з метою якнайповнішого розкриття психічного стану людини в кризових ситуаціях. Саме такий підхід зустрічаємо в новелах двох представників літератури раннього модернізму – Богдана Лепкого та Наталії Кобринської, твори яких засвідчили вихід нашого письменства на європейський рівень.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
У ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ,
ЩО НАЛЕЖИТЬ ДО БЛИЗЬКОСПОРІДНЕНОЇ МОВИ

Станіслава Людмила

Хмельницький національний університет
riska761@gmail.com

У ході перекладу важливим є дотримання співвідношення контексту автора і контексту перекладача, збереження своєрідності оригіналу, національного забарвлення, якщо необхідно – історичного колориту твору. У перекладі творів, що виразно належать до певного літературного напрямку, потрібно зберігати риси цього напрямку. Вимагає урахування також належність оригінального твору до певного жанру літератури. Близькоспорідненість мов оригіналу і перекладу не виключає використання перекладацьких трансформацій. Адже між згаданими мовами так чи інакше є ре-

гулярні невідповідності, найчастіше на рівні категорійних характеристик іменників, дієслів, на рівні синтаксичної організації словосполучень, на рівні семантичного обсягу окремих лексем, образних основ усталених виразів тощо. Найбільша частка трансформацій зумовлена контекстом або ж нормами мови перекладу, яких обов'язково має дотримуватися перекладач.

МОЖЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО СЛОВНИКА
НА ПРИКЛАДІ УГОРСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ
ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША «ЧОРНА РАДА»

Оксана Ташкович

Будапештський університет імені Лоранда Етвеша
taskovics.okszana@gmail.com

У зв'язку з прискоренням процесів глобалізації росте потреба у виданнях, які можуть дати коротку та стислу відповідь на питання, що виникають під час знайомства з іншою культурою. Одним з таких видань є культурологічні словники. У статті ми розглядаємо роль цих словників у процесі перекладу та інтерпретації літературних творів, які містять велику кількість культурних реалій. Дослідження проводиться на основі прикладів з угорського перекладу історичного роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада», зробленого Анною Бойтар у 1978 році.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОМАНІВ
«НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ» ТА «ДОКИ СВІТЛО
НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ» МАКСА КІДРУКА

Чонка Тетяна

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
tchonka14@gmail.com

Актуальність дослідження творів сучасних українських письменників не викликає сумніву. На особливу увагу заслуговує творча постать Макса Кідрука, адже митець підходить до написання

своїх романів як науковець, орієнтуючись на своєрідну естетичну гру з читачем, що зумовлює специфіку прочитання його творів на засадах інтелектуального діалогу «автор – герой – читач».

Зокрема, автор ретельно підбирає епіграфи до текстів; пропонує концептуально вагомий перелік музичних творів, які пропонує читачеві прослухати під час читання романів; опрацьовує чималу кількість наукової літератури щодо тем, які реалізовані у його фантастичних художніх світах; консультується з професіоналами у різних галузях сучасного суспільно-політичного життя, висвітлених у його творах; вдається до науково-популярних, філософсько-естетичних та морально-етичних відступів.

Характерною ознакою ідіостилію митця є науково-фантастична інтерпретація соціально-психологічної проблематики сучасного суспільства.

Авторська гра з читачем спрямована на активізацію читацької уваги, розвиток пізнавального інтересу, збагачення новими знаннями у різноманітних галузях людської життєдіяльності.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ГІБРИДНУ ВІЙНУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Шелюх Ольга

Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів)
dolynyuk25@gmail.com

У дослідженні розглянемо особливості розвитку літератури про сучасну гібридну війну на Сході України, зокрема визначимо її жанрово-тематичні особливості. Акцентуємо увагу на авторському складі, адже серед авторів є як професійні письменники, журналісти, волонтери, так і чимало безпосередніх учасників бойових дій, військових, що почали писати під час війни.

Особливої уваги заслуговує література факту, тобто документалістика, фотокниги, мемуари та книги з навколівійськової тематики, зокрема пропагандистські, історичні дослідження, публіцистика, у яких порушується наукова тематика.

З огляду на важливість літератури про війну, на те, що вона є вагомим чинником у формуванні національно-патріотичного духу

людини, зокрема воїна, зроблено огляд засобів і заходів її поширення й популяризації на загальнодержавному рівні й запропоновано форми такої роботи у військових закладах освіти та частинах.

ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ У РОМАНІ МАКСА КІДРУКА «ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ»

Софія Супруненко

Закарпатський угорський інститут
ім. Ференца Ракоці II

Актуальність даної наукової розвідки обумовлена предметом її дослідження. Постмодерний науково-фантастичний роман Максима Кідрука «Доки світло не згасне назавжди» є першим українським твором, написаним з використанням технології AR, тобто, доповненої реальності. Ця новаторська технологія, за словами самого автора, була використана ним для того, щоб заохотити до прочитання книги підлітків. У світі науки та техніки, що динамічно прогресує, AR вже не вважається новітньою технологією, однак у світі літератури це цілком нова галузь сторітеллінгу. Попри те, що протягом останніх років вона активно застосовується при написанні дитячої розвивальної літератури (наприклад, якщо навести смартфон на книжечку, на екрані застрибають літери), саме у романі Максима Кідрука «Доки світло...» AR вперше в українській літературі була використана на вищому, серйознішому рівні, що і стало об'єктом наших наукових зацікавлень.

Отже, у статті здійснено аналіз та інтерпретацію наявних у романі технологій AR і графічного оформлення видання, визначено їх роль у цілісному сприйнятті художнього тексту.

ФЕДІР ПОТУШНЯК НА СТОРІНКАХ ЗАКАРПАТСЬКОГО ЧАСОПISУ «ЛІТЕРАТУРНА НЕДІЛЯ»

Барчан Валентина

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
valentyana.barchan@uzhnu.edu.ua

Барчан Олеся

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
olesya.barchan@uzhnu.edu.ua

У статті досліджено співпрацю Ф. Потушняка з Підкарпатським Обществом Наук, журналом „Літературна Неділя” (1941-1944), відстежено його діяльність як вченого, письменника, літературного критика за публікаціями різного жанру та характеру. Відзначено, що співпраця з ПОН та «Літературною Неділею» – важлива сторінка в житті й літературно-науковій діяльності Ф. Потушняка. Упродовж 1941–1944 рр. на шпальтах видання було опубліковано 110 праць із різних сфер науки та культури: етнографії, фольклору, літературознавства, мовознавства, краєзнавства. Від перших чисел виходу „Літературно-наукова прилога Карпатської Неділі” (25.05.1941), а далі – „Літературна Неділя” на своїх сторінках друкували поетичні та прозові твори Ф. Потушняка. Часопис умістив також цілий ряд етнографічних розвідок автора („Самоубійці в народном вірованю”, „Дозвуки пастирського періоду в народном фольклорі”, „Ночник в народном вірованю”, „Гад в народном вірованю”, „Звірі і птахи в народном вірованю”, „Чорнокнижники в народном вірованю” та ін.), цикл статей, що стосувалися теоретичних питань літератури („О літературі”, „Три роди літератури”), праць літературно-критичного плану („О сучасной літературі (Отповідь на одну критику)”, „Поет і критик”, „Много поетов”, „Зоря Галицька як Альбум на г. 1860 и подкарпатська литература”), мовознавчу публікацію „Постріл-устріл (Про болгарські впливи у нас)”, філософські праці „Короткий нарис філософії Подкарпаття”, „Песимізм”, «Миліе».

„Літературна Неділя” репрезентує Ф. Потушняка і як літературного критика, про що свідчить цілий ряд його рецензій на нові художні книжки, а також як науковця, який подає ґрунтовний огляд книги Іштвана Штефуровського „Szkovoroda Hrihorij Szavics” (Ungvár, 1943), а також відгук на угорськомовну працю: Dr. Gunda Béla: Magyar-szláv néprajzi kapcsolatok. Magyarország és szlávok. Budapest, 1942. Сторінки часопису дають інформацію про діяльність Потушняка в перекладацькій справі, про спілкування з ним як із дописувачем через постійні колонки «поштова скринька», реклама, рецензії тощо.

Отже, дослідження показало, що вміщені в літературно-науковому журналі „Літературна Неділя” матеріали є важливим фактажем для осмислення життєвого й різностороннього творчого шляху Ф. Потушняка.

ЕТНОПСИХОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА ОБРАЗУ ВІДЬМИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА УГОРСЬКИХ КАЗКАХ ТА БУВАЛЬЩИНАХ

Тиховська Оксана

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
oksana.tykhovska@uzhnu.edu.ua

У доповіді розглянуто народні уявлення та повір'я про відьом, поширені в Україні і, зокрема, в Карпатському регіоні; проведено типологічні паралелі між фольклорним образом української відьми та угорської босоркани. Відьма в уявленні українців Закарпаття подібна до угорської, відповідно її називають «босорканею» – під впливом угорської фольклорної традиції. Слово відьма вживається лише на Верховині. Босорканя уявляється дводушницею, її демонічна душа стає упирем після смерті (уявлення про «відьму-упирицю»). У доповіді проаналізовано сюжети народних бувальщин та казок про відьом: «Як вийшов піп на гостині у чарівниць» (записана В. Гнатюком 1896 року в Словаччині), «Залізноноса баба» (запис П. Лінтура) та інші. З'ясовано етнопсихологічну специфіку магічних ритуалів, спрямованих на знешкодження та виявлення відьом, зокрема, маловідомий обряд «стілець для відьми», релікти якого збережені в закарпатській чарівній казці «Про майстра Іванка». Проаналізовано етнопсихологічне підґрунтя різних дій відьми/босоркани: викрадення молока, літання на шабаш, зурочення. Розглянуто образи-символи, пов'язані з уявленнями про відьом: чорна кішка, дерево, полотно, прядіння, молоко.

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗБІРКИ РЕПОРТАЖІВ НА ВИРОБНИЧУ ТЕМАТИКУ ГОРДІЯ КОЦЮБИ «ДНІПРОВІ САГИ»

Бикова Ольга

Київський університет імені Бориса Грінченка
sonce01_84@ukr.net

Наприкінці 1920-х – початку 1930-х рр. провідною в радянській журналістиці стає тема праці. У тогочасній періодиці все частіше з'являються матеріали, в яких журналісти особливу увагу приділяють описові трудових подвигів радянських людей під час кампаній

індустріалізації та колективізації, цікавляться роботою заводів, фабрик, колгоспів, зображують віру людей у краще майбутнє. Саме тому надзвичайно популярним із кінця 1920-х рр. стає репортаж на виробничу тематику.

Проаналізувавши збірку Г. Коцюби «Дніпрові саги», ми дійшли висновку, що репортажу на виробничу тематику як жанрово-тематичному різновиду притаманні такі специфічні ознаки: оптимістично-піднесений тон оповіді; акцентування на перевагах соціалістичного шляху розвитку; партійність, ідейність, пафосність; головні герої репортажів – робітники – «будівники світлого комуністичного майбутнього»; натуралістична описовість виробничих процесів; створення ідилічних картин радянського життя; наявність протокольно-декларативних гасел, виробничої лексики, великої кількості фактичного матеріалу (статистичних даних, історичних відомостей).

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МІФОЛОГІЧНИХ ОБРАЗІВ УКРАЇНСЬКИХ ГАЇВОК У ПОВІСТІ ДОКІЇ ГУМЕННОЇ «МИНУЛЕ ПЛИВЕ В ПРИЙДЕШНЄ»

Бура Ірина

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
iryna.bura@uzhnu.edu.ua

У статті проаналізовано специфіку художньої інтерпретації міфологічних образів українських гаївок у повісті Докії Гуменної «Минуле пливе в прийдешнє». Зокрема, розглянуто трансформовані образи богинь землі та води, які у народних піснях збереглися під назвами Гоя, Дюня, Дюндя; проведено типологічні паралелі до подібних міфологічних образів, збережених в угорському, грецькому, румунському фольклорі. У веснянках та гаївках, записаних на Закарпатті та серед українців Східної Словаччини у першій половині ХХ століття, дуже часто зустрічається згадка про Гою, яка причетна до приходу весни. На переконання Д. Гуменної, існує тісний взаємозв'язок між міфічною трипільською богинею Гоєю, якій поклонялися жінки в період матриархату, та гаївками (магічними діями, спрямованими на підсилення росту рослин, «Гоїними обрядами»). У повісті «Минуле пливе в прийдешнє» письменниця намагається розкодувати символіку магічних ритуалів, наприклад: колосок у весняних

іграх молоді асоціюється з Матір'ю зерна, Подоляночкою. З богинею Гоею Д. Гуменна пов'язує румунську гру молоді – «ярмарок наречених», яка відбувається на горі Гайні. Багатогранність образу богині Гої, на переконання письменниці, виявляється у її зв'язку з культом землі, Д. Гуменна наводить цілий ряд табу, замовлянь, прислів'їв, повір'їв, пов'язаних із землею, вказуючи на їх трипільське походження.

ПОЕТИКА МІСТИЧНОГО В ПОВІСТІ
«ЛЮДИНА З ТОГО СВІТУ» М. ТРАЙСТИ

Вотьканич Мар'яна

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
mariana.votkanych@uzhnu.edu.ua

Творчий доробок українського письменника Румунії Михайла Гафії Трайсти характеризується різноманітністю порушуваних тем та їх мистецького втілення. Виразною рисою його прозописма є поєднання реального та інтуїтивного (ірреального) способів пізнання дійсності. У художньому просторі творів автора досить часто спостерігаємо вторгнення надприродних сил у світ людей.

Таку спробу осмислення містичних проявів у житті людини Михайло Трайста робить у повісті «Людина з того світу». Окремими сюжетними елементами твір тяжіє до фольклорної поетики. Автор вдається до часткової рецепції народного переказу про мертвих на весіллі, по-своєму трактує поширений мотив подорожі в часі та інтерпретує образ-міфему межі як рубіж між соціально-психологічними станами персонажа, життям і смертю, реальністю і потойбіччям.

ПРОБЛЕМА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ Р. ІВАНИЧУКА «ОРДА»

Горячок Інна

Хмельницький національний університет
goria@ukr.net

Твір Р.Іваничука «Орда» – це художній аналіз трагічних подій XVIII століття. Автор визначає жанр – роман-псалом. Гетьман

І.Мазепа у центрі твору, проте діючим персонажем є його ідеї та вчинки, які проголошує вчений протоієрей – Єпіфаній. Він хоче донести ідею незалежності країни до українського народу.

У романі переплітаються фантазмагоричність та реальність. Охоче культивує Іваничук в «Орді» прийом політичних аналогій. Роман «Орда» Р. Іваничука варто назвати ще і філософським: про життя і смерть, про честь і ганьбу.

«Орда» – це символ духовного занепаду, який настав після поразки Мазепа. Проблему відновлення та збереження історичної пам'яті письменник розглядає як необхідну умову духовності окремої особистості та суспільства в цілому.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ ЧЕСТІ В ОПОВІДАННІ СЕРГІЯ СТЕПИ «НЕ МОЖУ ЗРОЗУМІТИ»

Ігнатович Олександра

ДВНЗ «УжНУ»,

член Національної спілки письменників України

ihnalex@gmail.com

Сергій Степа (нар.1956), український письменник Угорщини, автор книг малої прози, повістей та романів, член Національної спілки письменників України.

У статті простежується трансформація поняття честі у творі «Не можу зрозуміти» С. Степа, яке бере свій початок із лицарської традиції. Персонажами оповідання моделюється «конфлікт честі» на ґрунті суперництва через Прекрасну даму. Участь героя у поединку, дотримання ритуальної складової дійства, факт пролиття крові як результат вирішеної справи честі, отримання переможцем «нагороди» (дівчину) – вказують й на традиції дуелі у культурі ХІХ ст.

Проте спосіб участі героя в поединку, ставлення до нав'язаної бійки ілюструють штучність такого протистояння в середовищі студентства ХХ ст., що й підкреслюється своєрідною іронічністю оповіді.

МІФОЛОГІЗМ ДРАМИ «КАЗКА СТАРОГО МЛИНА»
С. ЧЕРКАСЕНКА

Кузьма Оксана

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua

Драматургія Спиридона Черкасенка, письменника-модерніста, тісно пов'язана із процесом ідейно-художнього оновлення української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століть. Доробок митця складають поезії, прозові та драматичні тексти, позначені виразним новаторством у вираженні авторських ідей та їх художньої реалізації.

Художні пошуки С.Черкасенка-драматурга спираються на його світоглядні засади, на його прагнення збагатити письменство доби модернізму новим змістом. Драма «Казка старого млина» містить ознаки модерного письма, ключовою із яких є міфологізм. Міфологічні структури, закладені митцем у сюжетно-образний матеріал твору, його підтекст, допомагають увиразнити ідею боротьби різних світів: світу природи і світу людини; патріархального світу й урбаністичного, цивілізаційного; духовного і матеріального. Аналізований твір порушує екологічні проблеми в широкому і вузькому значенні і доповнює екологічний дискурс української літератури, закладений такими текстами, як новела «Битва» О. Кобилянської, драма-феєрія «Лісова пісня» Лесі Українки тощо.

ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИМВОЛІВ ВОДИ ТА
ВІТРУ В ТВОРІ «КАЗКА ПРО ВОДУ» СЕРГІЯ СТЕПИ

Талабірчук Оксана

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
oksana.talabirchuk@uzhnu.edu.ua

Незважаючи на те, що твори письменника-вісімдесятника Сергія Степи окремими виданнями почали з'являтися з 2005 року, його мала проза залишається малодослідженою та практично невідомою сучасним критикам та літературознавцям. Таким непоцінованим твором автора є «Казка про воду», що вміщений до книжки «Оповідання і Целми» (2006).

Письменник уже в назві вказує жанрову приналежність твору – казка. Йдучи за авторським визначенням, ми розглядаємо твір як філософську казку, однак за формою викладу вона перегукується з етюдом. Головними персонажами етюду «Казка про воду» виступають стихії води та вітру. Простеживши художньо-образну характеристику зазначених символів у тексті твору, вважаємо, що вода у казці Сергія Степи у будь-якому вияві символізує жіноче начало, а вітер виступає тільки чоловічим символом.

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В УГОРСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ СТУДІЯХ ХХ СТОЛІТТЯ

Терещенко Людмила

Хмельницький національний університет

ludater@ukr.net

Етнографічні й фольклористичні дослідження кожного етносу тісно переплітаються з традиціями народів, які його оточують. Історично й географічно склалося так, що угорці, будучи представниками фіно-угорської етнічної спільноти, упродовж віків мають сталі лінії перетину зі слов'янськими народами. Так, угорці, словаки, українці, хорвати були певний час в одній державі, Австро-Угорській імперії, тому спільні історичні події, суспільний лад, традиції в побуті, в господарстві не могли не відобразитися в матеріальній чи духовній культурі кожного народу. Таким чином, вивчаючи етнографію, фольклор, етнологію будь-якого з етносів, дослідники вирізняють риси запозичень, взаємовпливи культур на різних рівнях. Фольклористика й народознавчі студії обов'язково знаходять спільні точки перетину культур народів-сусідів, адже це шляхи не тільки пізнання глибин ментальності один одного, а й безперечне взаємозбагачення, усвідомлення власної ідентичності на тлі оточення. Тому вивчення українського фольклору в угорських етнографічних студіях, як і угорських впливів на слов'янський фольклор, – питання традиційне і водночас актуальне в контексті духовних взаємин сусідніх держав.

ІМАГО УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ
В «ІСТОРИЇ РУСІВ»

Хававчак Олег

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
oleg.khavavchak@uzhnu.edu.ua

Українське суспільство на сучасному етапі переживає часи глобальних інтеграційних процесів на різних рівнях. Від пошуку ідентичності особистості і аж до національно-визвольних змагань усього українства. Саме тому ми не можемо ігнорувати значення так званої застарілої національної державності, яке у свою чергу стає все помітнішим. У фокусі автора цієї наукової розвідки перебуває літературна інтерпретація соціальної функції етнічних уявлень людства, інтерес до якої з роками лише посилюється, а також сучасні методики дослідження літературних етнообразів на матеріалі тексту козацького літопису «Історії Русів». Результатом таких процесів є поживалення пошуку порозуміння між етнокультурними спільнотами європейського континенту і не тільки, що зумовлює світовий контекст результатів подібних пошуків.

A konferencia a Csepeli Ukrán Önkormányzat
NKUL-KP-1-2021/1-002357 pályázata alapján valósulhatott meg.
Támogatóink: Magyarországi Ukrán Kulturális és Dokumentációs Központ
NYMJV Ukrán Nemzetiségi Önkormányzata